

**Recenzja rozprawy doktorskiej ks. mgr lic. Mariusza Jackowskiego
pt. *Religijny i teologiczno-moralny wymiar idei igrzysk olimpijskich*
napisanej na Wydziale Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie
pod kierunkiem ks. prof. dra hab. Mariana Machinka, Olsztyn 2022, ss. 279.**

Szybkie przemiany kulturowe, które domagają się aktualizowanej refleksji, dotyczą m.in. sportu. By to zauważyć, nie trzeba uprawiać jakiejś dyscypliny. Wystarczy być, choćby od czasu do czasu, w tzw. strefie kibica, i przeżywać emocje związane z konkretnymi wydarzeniami sportowymi. Zwykle emocje te są tym większe, im wyższa ranga zawodów, sięgają więc zenitu, gdy możemy obserwować igrzyska olimpijskie. I to jest pierwszy powód, dla którego już sam tytuł rozprawy doktorskiej ks. Mariusza Jackowskiego zachęca do uważnej lektury. Drugi, bardziej teologiczny, podpowiada znana metafora „dobrych zawodów” używana przez św. Pawła, prowokując ciekawość, jak Doktorant odniósł się do niej w ramach swoich rozważań na temat idei igrzysk olimpijskich. I wreszcie trzeci powód dodatkowo motywujący, to fakt, że ks. Jackowski od wielu lat jest zaangażowany w promowanie wychowawczych i duchowych wartości sportu, które w sposób bardzo kreatywny wykorzystuje w pracy duszpasterskiej.

Niniejsza recenzja obejmować będzie nade wszystko ocenę merytoryczną rozprawy naukowej, zwłaszcza realizację celów i założeń metodologicznych, a także uwagi natury formalnej oraz wnioski końcowe.

I. Ocena merytoryczna rozprawy

Rozprawa doktorska ks. Jackowskiego ma poprawną, logiczną strukturę, którą w sposób czytelny ukazuje spis treści (po polsku s. 3-5 i po angielsku s. 6-8). Zastosowany podział dobrze wskazuje na wielość konkretnych, interesujących zagadnień, a jednocześnie nie przytłacza ilością szczegółów. Rozprawa składa się ze wstępu (s. 9-16), czterech rozdziałów (s. 17-235), zakończenia (s. 236-240), bibliografii (s. 241-273), streszczenia (po polsku s. 274-275 i po angielsku s. 276-277) oraz aneksu przypominającego daty nowożytnych olimpiad (s. 278-279).

Wstęp zawiera metodologiczne wprowadzenie w spojrzenie na ideę igrzysk olimpijskich przedstawione w rozprawie. Ks. Jackowski w sposób przekonujący wskazuje na potrzebę takiej refleksji, która stanowić będzie ważne uzupełnienie istniejących badań. Jej novum polega na próbie łącznego ukazania kilku aspektów refleksji nad sportem oraz ideą olimpizmu, na co wskazuje jasno określony cel rozprawy: „ukazanie i analiza ich wymiaru wychowawczo-kulturowego i etycznego z jednej strony, ale także religijnego i teologiczno-moralnego z drugiej” (s. 10). Treść rozprawy potwierdza obecność wszystkich tych wymiarów refleksji, natomiast sam tytuł rozprawy, co jest pewnym mankamentem formalnym, wskazuje jedynie na wymiar religijny i teologicznomoralny.

By zrealizować cel swoich badań Doktorant posłużył się metodami odpowiednimi dla przedmiotu szczegółowych analiz dokonywanych w kolejnych rozdziałach. I tak, gdy w rozdziale pierwszym przedstawiał źródła sportu olimpijskiego i jego rozwój na przestrzeni wieków, posłużył się metodą historyczną oraz metodą porównawczą. Natomiast w rozdziale drugim odnosząc się do przesłanek biblijnych, komentarzy ojców Kościoła i nauczania papieży zastosował krytyczną analizę źródeł teologicznych. W dwóch kolejnych rozdziałach, zgodnie z ich celem szczegółowym, posłużył się analizą najnowszej literatury przedmiotu.

W rozdziale pierwszym ks. Jackowski w sposób syntetyczny ukazał historię idei olimpijskiej. Najpierw przedstawił jej formę starożytną, zwracając uwagę na pojęcie *kalokagthia* jako ideał wszechstronnego rozwoju człowieka, wymiar religijny igrzysk, dyscypliny olimpijskie, wieniec jako nagrodę, olimpijskie konkursy literatury i sztuki, ideę pokoju olimpijskiego oraz cesarski zakaz organizowania igrzysk olimpijskich. Następnie zaprezentował nowożytnie aplikacje idei starożytnej olimpiady, od koncepcji Pierre de Coubertina wskrzeszenia starożytnych igrzysk olimpijskich, przez ideę związku sportu ze sztuką w ramach olimpiady nowożytnej, po przegląd olimpiad nowożytnych obejmujący igrzyska letnie, zimowe i paraolimpijskie. Na koniec omówił symboliczny wymiar olimpizmu, odwołując się do motta olimpijskiego, flagi, ognia i medalu oraz znaczenia ceremonii otwarcia i zamknięcia igrzysk olimpijskich. W ten sposób dobrze ukazał nie tylko bardzo ważne tło historyczne dla rozważań kolejnych rozdziałów, ale także przekonująco uzasadnił potrzebę pogłębionej refleksji nad ideą olimpizmu w aspekcie biblijno-teologicznym. Podsumowując rozważania rozdziału pierwszego słusznie podkreślił, że ideowe dziedzictwo starożytnej olimpiady, obecne w postaci odnowionej idei olimpijskiej, miało i ma duże oddziaływanie społeczne, wychowawcze, prozdrowotne i edukacyjne. Promuje bowiem ideał fizycznego piękna i doskonałości oraz wpływa na kształtowanie charakteru i osobowości człowieka, która charakteryzuje się dojrzałością moralną i duchową.

Rozdział drugi został poświęcony na ocenę idei olimpizmu w świetle danych biblijnych i wielowiekowej refleksji teologicznej. Ks. Jackowski słusznie skupił się na metaforze zawodów sportowych obecnej w Nowym Testamencie, zwłaszcza w listach św. Pawła. Bardzo szczegółowa i interesująca refleksja wokół tego zagadnienia potwierdza dobrą umiejętność Doktoranta prowadzenia pogłębionych analiz teologicznych. Podobnie wysoko należy ocenić rozważania przywołujące treści patrystycznych komentarzy dotyczących aktywności sportowej, zwłaszcza stanowisko Tertuliana, jednoznacznie negatywne wobec udziału chrześcijan w wydarzeniach kultycznych o charakterze pogańskim.

Dobrze przemyślanym, a jednocześnie interesująco ukazaniem zwornikiem między myślą patrystyczną a współczesną refleksją teologiczną na temat sportu było przywołanie myśli św. Tomasza z Akwinu na temat aktywności cielesnej. Pozwoliło to ks. Jackowskiemu w sposób płynny przejść do bardziej szczegółowych rozważań nad znaczeniem ludzkiego ciała i cielesności w antropologii teologicznomoralnej. W przekonujący sposób odwołał się m.in. do personalistycznej koncepcji Karola Wojtyły, by w aspekcie chrystologicznym i pneumatologicznym ukazać ciało jako znak osoby oraz znaczenie sportu w chrześcijańskiej koncepcji ciała. Następnie przypominając religijne aspiracje Pierre'a de Coubertina, dobrze wyjaśnił kwestię niebezpieczeństwa synkretyzmu religijnego. Natomiast prezentacja nauczania współczesnych papieży na temat sportu, w szczególności sportu olimpijskiego, jest bardzo pobieżna i powierzchowna. Doktorant poświęcił na to dosłownie po jednym akapicie, zaczynając od Piusa XII, a kończąc na Franciszku, przy czym zupełnie pominął Benedykta XVI. Dlatego w ramach publicznej dyskusji nad rozprawą interesująca byłaby odpowiedź na pytanie, czy można zauważyć rozwój w nauczaniu wymienionych papieży na temat sportu, i na czym on polega? Trzeba jednocześnie zauważyć, że do papieskiego nauczania, zwłaszcza Jana Pawła II i Franciszka, ks. Jackowski odwołał się jeszcze kilka razy w kolejnych rozdziałach pracy. Na koniec – w perspektywie bardziej wychowawczej niż teologicznej – dobrze podkreślił rolę odnowionego olimpizmu w kształtowaniu charakteru człowieka, zwłaszcza cnót kardynalnych.

W rozdziale trzecim jeszcze bardziej została pogłębiona perspektywa wychowania dzięki wykorzystaniu idei olimpizmu i aktywności sportowej. Ks. Jackowski podkreślił inspirujący wpływ idei olimpizmu na wszechstronny rozwój człowieka, skupiając się w szczególności na wartościach wychowawczych kultury fizycznej oraz od strony bardziej praktycznej, na możliwościach wychowania dzieci i młodzieży przez sport. Wskazał zwłaszcza na znaczenie rywalizacji sportowej, idei „fair play” oraz promocji zdrowego stylu życia poprzez sport. W tym kontekście omówił istotne zadania środowisk sportowych,

skupiając się – zgodnie z tematem rozprawy – na popularyzacji wartości moralnych w olimpiźmie oraz sportu jako sprawdzonej i bardzo efektywnej formy pracy nad charakterem. Całość rozważań rozdziału trzeciego, a także płynące z nich wnioski zdecydowanie potwierdzają, że zagadnienie wychowawczych wartości sportu jest przez Doktoranta nie tylko dobrze przemyślane od strony teoretycznej, ale także bardzo bliskie mu ze względu na wykorzystanie w działalności duszpasterskiej.

Rozdział czwarty ukazuje wybrane problemy etyczno-społeczne współczesnego olimpiizmu. Ks. Jackowski w sposób wielowątkowy ukazał najpierw główne zagrożenia etyczne. Zwrócił uwagę na niebezpieczeństwo komercjalizacji oraz na próby wpływania i wykorzystania politycznego. Szczegółowo omówił problem dopingu w sporcie olimpijskim, bardzo dobrze ukazując wielość stanowisk i argumentacji dotyczącej oceny tego zjawiska oraz sposobów przeciwdziałania. Ponadto interesująco odniósł się także do roli środków społecznego przekazu w promocji idei olimpiizmu i wartości sportu, podkreślając specyficzne sprzężenie zwrotne w rozwoju obu tych obszarów kultury. Wśród niepokojących zjawisk dotyczących współczesnego sportu zauważył również agresję i przemoc. Następnie doktorant podjął dwa zagadnienia o zdecydowanie pozytywnym wydźwięku. Ukazał rolę i znaczenie sportu jako elementu terapii, w szczególności jego znaczenie w procesach rewalidacji i resocjalizacji oraz w tworzeniu więzi międzyludzkich, skupiając się na relacjach między sportowcami. Na koniec zaakcentował rolę wzoru osobowego jakim jest sportowiec, olimpijczyk. Dobrze oceniając zaprezentowane analizy i wnioski pragnę zwrócić uwagę na kolejność zagadnień prezentowanych w omawianym rozdziale. Najpierw są zagadnienia o wydźwięku negatywnym, co niepotrzebnie przerywa dotychczasową pozytywną narrację na temat znaczenia i zdecydowanie pozytywnej roli olimpiizmu. Ponadto, zagadnienie wzoru osobowego stanowi element perspektywy wychowawczej, bardzo ważny zwłaszcza w wychowaniu dzieci i młodzieży, dlatego należałoby je raczej przedstawić w przednim rozdziale ukazującym moralno-wychowawcze elementy olimpiizmu. Natomiast w ramach publicznej dyskusji nad rozprawą interesujące byłoby poszerzenie wątku dotyczącego więzi międzyludzkich, a mianowicie roli sportu, w tym takich wydarzeń, jak igrzyska olimpijskie, w budowaniu i pogłębianiu wspólnoty narodowej.

Podsumowując krótko merytoryczną ocenę rozprawy doktorskiej stwierdzam, że ks. Mariusz Jackowski dobrze zrealizował postawione cele badawcze i jasno ukazał wyniki swoich rozważań i analiz. Ideę olimpiizmu ukazał wielowymiarowo, podkreślając jej walory etyczno-wychowawcze, wydobywając jej sens religijny i teologiczny, a także liczne wątki wynikające ze współczesnych przemian kulturowych. Tak szerokie spojrzenie stanowi novum

w przedstawianiu idei olimpizmu. Całość prezentowanych analiz cechuje rzetelność naukowa, a jednocześnie nastawienie praktyczne, duszpasterskie, które wynika z osobistego zaangażowania Doktoranta.

II. Uwagi natury formalnej

Rozprawę doktorską ks. Mariusza Jackowskiego charakteryzuje dobra strona literacka, komunikatywny język i ostateczny, zasadniczo dopracowany kształt redakcyjny. Prezentowane analizy i stosowana argumentacja jest jasna i precyzyjna od strony terminologicznej.

Niewątpliwym plusem są zwięzłe podsumowania rozważań kolejnych rozdziałów. Pozwoliły one Doktorantowi nie tylko przedstawić najważniejsze ustalenia i wnioski, ale także zwrócić uwagę na konieczność omówienia następnych zagadnień istotnych dla całościowego ujęcia badanego tematu.

Uważna lektura rozprawy pozwala dostrzec także pewne mankamenty natury formalnej. Jeden z nich dotyczy powoływania się przez Doktoranta na stwierdzenia konkretnego autora, bez wskazania na ich bezpośrednie źródło. Nie ma co do tego wątpliwości, gdy czytamy np.: „Komentując Księgę Rodzaju, Jan Paweł II zauważa, że...” (s. 97) lub „Cechy dobrego sportowca, które podczas »Jubileuszu Sportowców« na stadionie Olimpijskim w Rzymie w 1984 r. przypomniał Jan Paweł II, to:... „ (s. 231). W przypisach (s. 97, przypis 92; s. 231, przypis 275) nie znajdujemy jednak wskazania na wypowiedzi papieża, lecz innych autorów, którzy zapewne tak odczytali papieskie nauczanie.

W bibliografii został wyodrębniony punkt: „1.3. Nauczanie Papieży” (s. 241). Dlatego w tym punkcie, a nie w dziale „III. Literatura uzupełniająca” (s. 270) należałoby umieścić pozycję: „Jan Paweł II, Mężczyzną i niewiastą stworzył ich. Odkupienie ciała a sakramentalność małżeństwa, Lublin 2008”. Tam też powinna znaleźć się nie uwzględniona w bibliografii pozycja: „Jan Paweł II, Rachunek sumienia dla sportowców, Homilia z racji sportowców biorących udział w różnorodnych imprezach sportowych przygotowujących Jubileusz na rzymskim stadionie, Jubileusz Sportowców (29.10.2000 r.), „L'Osservatore Romano” 1 (2001), s. 21 (s. 115, przypis 160)”. Podobnie brak wskazania w bibliografii uwzględnionych w rozprawie dwóch wypowiedzi papieża Franciszka: „Papież o sporcie dla niepełnosprawnych (19.06.2022), <https://m.niedziela.pl/artukul/16426> (dostęp: 10.04.2015)” (s. 116, przypis 162); „Papa Francesco, Udienza Generale (2.02.2022),

<https://www.vatican.va/content/francesco/it/audiences/2022/documents/20220202-udienzagenerale.html> (dostęp: 10.04.2022)” (s. 116, przypis 163).

III. Wniosek końcowy

Recenzowana praca stanowi potwierdzenie wymaganych kompetencji naukowych ks. Mariusza Jackowskiego. Należy jeszcze raz podkreślić, że Doktorant jasno określił przedmiot i cel swoich badań, w sposób odpowiedni dla podjętego tematu dokonał wyboru źródeł teologicznych oraz pracowicie zgromadził bogatą, aktualną literaturę przedmiotu. Materiał ten dobrze wykorzystał poddając rzetelnej analizie, by ostatecznie przedstawić uporządkowaną, oryginalną refleksję, która wielowymiarowo podkreśliła walory olimpizmu.

Biorąc pod uwagę całość przedstawionej wyżej oceny stwierdzam, że praca ks. mgra lic. Mariusza Jackowskiego pt. *Religijny i teologiczno-moralny wymiar idei igrzysk olimpijskich* spełnia wymogi rozprawy doktorskiej. Dlatego wnoszę o dopuszczenie Doktoranta do kolejnych etapów przewodu doktorskiego.

Toruń, 19.09.2022 r.

x. *Abizien Vaneš*